

Aleg. VIII.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z wnioskiem do ustawy względem podniesienia chowu bydła.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 6. października 1874 r. przekazany został Wydziałowi krajowemu projekt rządowy do ustawy względem chowu bydła z wezwaniem, ażeby rzecz zbadał i przedłożył Sejmowi wniosek odpowiedni zasadom gospodarstwa i stosunkom krajowym.

W tym celu przesłał Wydział krajowy pismem z dnia 3. listopada 1874 do l. 20.478. Komitetom c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie i c. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie powyższy projekt rządowy pod $\frac{1}{2}$. załączony, $\frac{1}{2}$. i zaprosił je, ażeby po gruntownem zbadaniu przedmiotu i zasięgnięciu opinii kompetentnych mężów fachowych, objawiły Wydziałowi krajowemu zdanie swe o tym przedmiocie.

Komitet c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie oświadczył, że do zbadania tej sprawy najstosowniej będzie sprosić komisję ankietową złożoną ze znanych w kraju hodowców bydła rogatego, a sądząc, że komisya ta, której skład Komitet Wydziałowi krajowemu zaproponował, z ludzi fachowych złożona, najlepiej będzie w stanie ocenić tę sprawę, wstrzymał się Komitet od objawienia oddzielnie zdania swego.

Komitet zaś c. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie wyraził w piśmie z dnia 19. stycznia 1875 r. l. 6887 pod $\frac{2}{3}$. zdanie, że przedłożenie rządowe zmienione według miejscowych stosunków i potrzeb kraju, mogłoby dać ustawę, której ściśle zachowanie podniosłoby chów bydła krajowego, że przedłożenie to ma jednak strony ujemne, pomimo nich atoli kraj z przedłożenia rządowego korzystać powinien, gdyż zamęt i nieporadność, jakie dziś w chowie i hodowli całej masy krajowego bydła panują, nie inaczej jeno za pomocą ustawy ogólnie obowiązującej, a ściśle wykonanej usunąć się dadzą. Z tego założenia wychodząc przedstawił Komitet szczegółowe uwagi swe co do pojedynczych postanowień projektu rządowego.

W skład fachowej komisji ankietowej, proponowanej przez Komitet c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie, weszli ze strony c. k. Rządu Radca Namiestnictwa W. Dr. Kajetan Orlecki i Weterynarz krajowy W. Dr. Józef Werner, jako znani w kraju

hodowcy bydła rogatego J. O. Adam książę Sapieha, Wy. Stanisław Polanowski, Wy. Ludwik Szumańczowski i JW. Jakób Baron Romaszkan, jako mężowie fachowo wykształceni, profesor hodowli bydła przy szkole rolniczej w Dublinach, Wy. Władysław Pańkowski, i weterynarz praktyczny, jakoteż docent weterynaryi Wy. Józef Kubicki, nakoniec członek Wydziału krajowego i referent spraw kultury krajowej przy Wydziale krajowym, Dr. Paweł Skwarczyński.

Komisya ta rozpadła przy obradach na większość, złożoną z pięciu członków, i mniejszość składającą się z czterech członków, i uchwaliła w uwzględnieniu właściwej cechy komisji ankietowej, że tak większość, jak mniejszość w oddzielnych wypracowaniach przedstawić mają swe zapatrywania, z pozostawieniem wolności Ww. Ludwikowi Szumańczowskiemu należącemu do większości, niepodzielającemu jednak wszystkich jej zapatrywań wyłuszczenia, ^{3/.} odrębnie poglądu swojego. Ten wynik obrad fachowej komisji ankietowej przedkładamy wyso-
^{4/.} kiej Izbie pod ^{3/.} ^{4/.} ^{5/.} wyjaśniając przytem, że przy ostatecznej naradzie mniejszość zgodziła
^{5/.} się jednomyślnie na rezolucję zawartą w memoryale większości, ażeby wysoki Rząd stosownem obniżeniem cen soli bydłczej, zechciał przystępniejszym uczynić ten ważny materiał pokarmowy i higieniczny ogółowi hówców, nie dość zamożnych, — większość natomiast równie jednomyślnie przystąpiła do rezolucyi projektowanej przez mniejszość o podwyższenie dotacyi z funduszów Państwa, na cele subwencyi dla hodowców bydła, tak, aby kwota subwencyi wynosiła co najmniej 150 zlr. w. a. na utrzymanie roczne jednego buhaja. Mamy w ten sposób pięć projektów co do sposobu uregulowania stosunków chowu bydła w kraju naszym, a to projekt rządowy. najdalej idący, zdanie Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, najbardziej do niego zbliżone, zdanie mniejszości komisji ankietowej, więcej różniące się od projektu rządowego, — zdanie większości komisji tej jeszcze więcej różniące się od projektu rządowego, — nareszcie odrębne zdanie W. Ludwika Szumańczowskiego, najbardziej oddalone od projektu rządowego, gdyż poprzestające na ustanowieniu komisji krajowej dla podniesienia hodowli bydła, a pozostawiające wydanie dalszych przepisów ustawy późniejszemu czasowi, i własnej inicjatywie tej utworzyć się mającej komisji krajowej dla podniesienia hodowli bydła.

Z powyższego stanu rzeczy widoczne jest, iż wszyscy godzą się na to, że stosunki hodowli bydła rogatego wymagają nieodzownie uregulowania, jeżeli poprawić się, i krajowi z tej gałęzi gospodarstwa odpowiedni przychód zapewnić mają.

Rozchodzi się jednak przedewszystkiem o to, czy obecnie dostatecznie obeznanymi jesteśmy z potrzebami tej gałęzi gospodarstwa i z miejscowymi stosunkami w kraju, ażebyśmy mogli już w tej chwili przystąpić do wydania powszechnie obowiązujących postanowień w tej mierze, czyli też obecnie poprzestać wypada na utworzeniu krajowej komisji chowu bydła, i pozostawić doświadczeniom przez nią zebranych, jakoteż jej inicjatywie wydanie ustawodawczych postanowień dążących do podniesienia i wspierania hodowli bydła. Doświadczenia co do działalności podobnych specjalnych komisji dotychczas zebrane, wykazują, że długi czas, częstokroć lata całe mijają, zanim komisya taka wszechstronnie rozwinię działalność swoją, tak, ażeby urzędownie doszła takiej wiadomości stosunków, iżby na podstawie całości onychże, z urzędową świadomością rzeczy, oparta na przedsiębranych doświadczeniach i danych statystycznych projektować mogła wydanie powszechnie obowiązujących postanowień ustawy. Jeżelibyśmy aż do tej chwili czekać mieli z wydaniem merytorycznych postanowień, to zaiste, wyrażając się słowami Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, długo jeszcze trwać by musiał zamęt i nieporadność, jakie dziś panują w chowie i hodowli bydła w kraju.

Jeżeliby zaś członkowie utworzyć się mającej krajowej komisji chowu bydła na podstawie prywatnych wiadomości swoich przystąpić mieli do ułożenia projektu do ustawy względem podniesienia chowu bydła, to wykazuje projektowany przez większość komisji ankietowej skład

krajowej komisji chowu bydła, że ona składać się ma z tych samych żywiołów, niemal z tych samych ludzi, którzy weszli w skład komisji ankietowej.

Jeżeli zatem ci sami mężowie jako komisya ankietowa zebrani, przedstawili zapatrywania swoje na tę sprawę, i wnioski do ustawy na tych zapatrywaniach oparte, to zaiste trudno pojąć, dla czego byśmy z wydaniem w tej mierze postanowień ustawodawczych wyczekiwać mieli, aż ci sami mężowie zbiorą się jako komisya krajowa dla chowu bydła, i w tym nowym charakterze przedstawia nam zapatrywania i wnioski swoje.

To są powody, dla których Wydział krajowy mniema, iż nieodpowiedniem byłoby poprzestać jedynie na utworzeniu krajowej komisji chowu bydła, a wydanie ustawy względem podniesienia chowu bydła pozostawić jej inicjatywie.

Zarówno większość jak mniejszość komisji ankietowej, oświadczyły się za tem, ażeby urządzenie wystaw i premjowanie bydła pozostawić komitetom c. k. centralnych Towarzystw gospodarskich krajowych, według dotychczas obowiązujących postanowień.

Większość i mniejszość zgodziły się również, że opuścić należy postanowienie §. 18. projektu rządowego co do zarzynania cieląt niżej czterech tygodni, i dopóki nie dostaną zębów mlecznych.

W ogóle co do materialnych postanowień ustawy nie zachodzą ważne różnice pomiędzy wnioskami większości, a wnioskami mniejszości, a nawet tam, gdzie na pozór zachodzić się zdają, nie są tak wybitne, jak na pierwszy rzut oka wydawać się może.

I tak pomija większość komisji ankietowej we wniosku swoim postanowienia §. 9. i 10. projektu rządowego o zakupywaniu i utrzymywaniu na wspólne koszta buhaja zdolnego do rozplodu w tych dystryktach, w których nie znajdzie się nikt, ktoby był gotów trzymać buhaja dla obcego bydła, projektuje jednak w §. 3. ustawy szczegółowej, mającej obowiązywać ogół hodowców, postanowienie, iż zadaniem komisji krajowej będzie, zaopatrzyć każdy powiat lub okrąg w odpowiednią liczbę zdolnych reproduktorów.

Gdy jednak wniosek większości nie oddaje komisji krajowej odpowiednich funduszków do dyspozycji, z których mogłaby dopełnić swego zadania, to jest zakupić dla każdego powiatu lub okręgu odpowiednią liczbę zdolnych buhajów i utrzymać ją; przeto oczywistem jest, że to postanowienie ustawy projektowane przez większość tylko w tym wypadku nie będzie martwą literą, jeżeli, jak to mniejszość projektuje, utrzymane zostaną postanowienia §§. 9. i 10. projektu rządowego.

Główna różnica pomiędzy projektem większości, a projektem mniejszości komisji ankietowej zachodzi co do organów powołanymi być mających do wykonywania postanowień ustawy.

Większość zamierza wytworzyć nowe oddzielne fachowe organa, krajową komisję chowu bydła, i okręgowe komisje oględzin bydła, mniejszość zaś zamierza powierzyć działalność w tym kierunku, zgodnie z projektem rządowym, reprezentacyom powiatowym.

Wydział krajowy zaś chcąc z jednej strony uniknąć potrzeby tworzenia nowych ciał administracyjnych, z drugiej zaś podać dostateczną rękojmię, że hodowla bydła na podstawie pewnych stałych zasad z zupełną zawodową świadomością przedmiotu kierowaną będzie, z uwzględnieniem miejscowych potrzeb i stosunków ku celom z góry wytkniętym, obrał drogę pośrednią, i zamierza oddać podzielenie kraju pod względem chowu bydła na strefy, i oznaczenie zawodu bydła najbardziej odpowiadającego pod względem zarodu, pożywienia i korzyści ekonomicznych potrzebom i stosunkom każdej strefy, — centralnym komitetom Towarzystw gospodarczych w kraju, — wykonanie zaś administracyjnych postanowień wydać się mającej ustawy — reprezentacyom powiatowym, a karanie przekroczeń przeciw przepisom jej — władzom rządowym.

Nadto przedstawia Wydział krajowy wysokiemu Sejmowi do uchwały rezolucye przez komisję ankietową projektowane i kończy wnioskiem:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

- a) projekt ustawy pod A., i
- b) rezolucye pod B. przedłożone.

Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wiel-
kiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 5. marca 1875.

Przewodniczący:

Leon Książę Sapieha w. r.
Marszałek krajowy.

Sprawozdawca:

Paweł Skwarczyński w. r.
Członek Wydziału krajowego.

L. 4603.

(Projekt Wydziału krajowego)

A.

U S T A W A

względem podniesienia chowu bydła obowiązująca w Królestwie Galicji i
Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

Podział kraju na strefy.**§. 1.**

Pod względem chowu bydła, kraj podzielonym będzie na strefy. Podział ten uskutecznią komitety centralne c. k. Towarzystw gospodarczych krajowych, i orzekną, jaki zawód bydła najbardziej odpowiada miejscowym warunkom strefy co do zarodu, pożywienia, i korzyści ekonomicznych.

Podział kraju na strefy pod względem chowu bydła, jest niezależnym od podziału administracyjnego, tak, iż strefa obejmować może kilka całych powiatów albo części onychże, a powiat cały należeć może do jednej strefy lub też być częścią składową kilku stref kraju pod względem chowu bydła.

Podział kraju pod względem chowu bydła na strefy, i oznaczenie najwłaściwszego zawodu bydła dla każdej z nich dokonane przez centralne komitety c. k. Towarzystw gospodarczych krajowych, ogłosi Wydział krajowy. Postanowienia w tem ogłoszeniu zawarte są obowiązujące dla władz powołanych do wykonania niniejszej ustawy.

Zmiany co do rozgraniczenia stref, i co do oznaczenia zawodu bydła najwłaściwszego dla każdej strefy, uskutecznić może jedynie centralny komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego za zgodą Wydziału krajowego. Wszelkie postanowienia w tej mierze powzięte ogłasza Wydział krajowy.

Zadanie Reprezentacyi powiatowej.

§. 2. Reprezentacye powiatowe powołane są zajmować się sprawami chowu bydła w powiecie. One w porozumieniu z oddziałami c. k. Towarzystw gospodarczych, a w miarę potrzeby także z polityczną władzą powiatową uchwalają i wprowadzają w życie środki służące do podniesienia chowu bydła w kierunku wskazanym przez centralny komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego. (§. 1.)

Okręgi oględzin bydła.

§. 3. Wydział powiatowy ustanawia okręgi oględzin bydła. Tylko takie miejscowości w powiecie, które należą do tej samej strefy pod względem chowu bydła, łączone być mogą w jeden okręg oględzin bydła.

Komisarz oględzin bydła.

§. 4. Wydział powiatowy przeznaczają dla każdego okręgu oględzin bydła z pomiędzy hodowców bydła w tym okręgu komisarza oględzin i tegoż zastępcę na cały czas trwania swego okresu wyborczego. Komisarz oględzin bydła winien co roku zwidzić swój okręg, spisać hodowców bydła, ilość buhajów, krów i jałówek płodnych, i przekonać się o stanie znajdujących się w okręgu buhajów, jakoteż o zdolności ich do rozplodu.

Dystrykty.

§ 5. Na podstawie tego wykazu i z uwzględnieniem miejsc, w których znajdują się buhaje podzieli komisarz okręg swój w ten sposób na dystrykty, aby na jednego buhaja wypadło około 50 sztuk krów i jałówek płodnych.

Buhaje licencyonowane.

§ 6. Trzymanie buhajów do rozplodu i puszczenie ich do obcego bydła za wynagrodzeniem jest każdemu dozwolone, jeżeli buhaj posiada silną i celom stanowienia odpowiednią budowę ciała, jeżeli jest zdrow, liczy przynajmniej półtora roku, i uznany został za zdolnego do rozplodu, a właściciel buhaja zastosuje się do dalszych w tej mierze postanowień niniejszej ustawy.

Zadaniem komisarza oględzin bydła jest dokładać wszelkich starań, aby nabywano nie tylko całkiem zdolne buhaje, ale nadto przydatkowne do kształcenia istniejącej rasy bydła e-i

runku dla tej strefy przez komitet centralny c. k. Towarzystwa gospodarskiego za najwłaściwszy uznany (§ 1.)

O zdolności buhaja do rozplodu orzeka komisarz oględzin bydła, a to wrazie wątpliwości, z przybraniem weterynarza lub jego zastępcy. Przeciw orzeczeniu komisarza odwołać się można w nieprzekraczalnym terminie dni ośmiu do Wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie.

§ 7.

Komisarz oględzin wydaje właścicielowi buhaja, który za zdolnego uznany został, licencję używania go do rozplodu, ważną do najbliższych oględzin.

Komisarz obowiązany jest utrzymywać spis wszystkich licencyonowanych buhajów, i ogłaszać go co roku we właściwy sposób, z oznaczeniem miejscowości, w których są umieszczone.

§ 8.

Właściciel licencyonowanego buhaja winien prowadzić według załączonego formularza rejestr stanowienia, zawierający spis wszystkich krów i jałówek do buhaja przyprawdzanych. Rejestr ten ma być na żądanie przedkładany komisarzowi oględzin bydła.

Właściciel buhaja jest obowiązany wystawić właścicielom krów i jałówek do buhaja przyprawdzanych na żądanie, potwierdzenie stanowienia.

§ 9.

Komisarz oględzin bydła czuwa nad tem, aby w każdym dystrykcie był zdolny buhaj dla bydła tych hodowców, którzy nie trzymają własnego buhaja.

Jeżeli nie ma w dystrykcie buhaja licencyonowanego, obowiązany jest ogół hodowców w dystrykcie, nie mających buhaja, zakupić i utrzymywać buhaja, zdolnego do rozplodu (§ 6.)

W razie niedopełnienia tego obowiązku zakupi Wydział powiatowy dla takiego ogółu hodowców zdolnego buhaja zawodu dla strefy, w której dystrykt położonym jest, za najwłaściwszy uznanego (§ 1.) Koszta nabycia buhaja równie jak koszta utrzymania go rozłoży Wydział powiatowy pomiędzy tych hodowców bydła, według ilości krów i jałówek zdolnych do

Buhaje wspólne.

stanowienia. Koszta te ściągane będą według postanowień § 87. u. gm.

§ 10.

Komisarz oględzin bydła obowiązany jest, w szczególności starać się o to, aby tego rodzaju buhaje wspólne, oddane zostały takim osobom do utrzymania, które są znane jako uzdolnieni i godni zaufania hodowcy bydła, a posiadają obszerne i zdrowe stajnie, tudzież zdrową i dostateczną karmę bydła.

Osoby te obowiązane są do utrzymywania rejestru stanowienia i wydawania potwierdzeń stanowienia stosownie do postanowieni §. 8. niniejszej ustawy.

Komisarz oględzin bydła obowiązany jest przekonać się przynajmniej dwa razy co roku o stanie każdego takiego buhaja wspólnego, i o utrzymaniu go, nie mniej o sposobie prowadzenia rejestru stanowień.

§. 11.

Komisarz oględzin bydła obowiązany jest, przy spisaniu bydła każdego roku w okręgu swoim rozpoznawać, i mieć ciągły przegląd stosunków:

- a) względem powiększenia, lub pomniejszenia stanu bydła, i przyczyn onego;
- b) względem sposobu żywienia bydła rogatego na paszy i stajniach, uprawy roślin pastewnych, uprawy łąk i względem produkcji mleka;
- c) względem stanu i jakości stajen, pieczy i sposobu obchodzenia się z bydłem rogatym, a szczególnie z młodym przychówkiem, względem chorób i wypadków padnięcia bydła, które się wydarzyły i względem przyczyn tych wypadków, nareszcie
- d) względem kierunku i rozmiaru handlu bydłem i produktami bydłecymi.

Komisarz oględzin bydła ma starać się o usunięcie spostrzeżonych niedostatków i nadużyć i przedkłada Wydziałowi powiatowemu roczne wykazy co do spostrzeżeń swoich w powyższych kierunkach, wraz z uwagami i wnioskami swymi.

§ 12.

Na podstawie tych rocznych zestawień układa Wydział powiatowy sprawozdania z całego powiatu, i przesyła je wraz z własnymi

Nadzór Komisarza oględzin bydła.

Wykazy roczne.

uwagami i wnioskami Wydziałowi krajowemu, który zestawia ogólne sprawozdanie cały kraj obejmujące, ogłasza je drukiem, i przesyła komitetom centralnym c. k. Towarzystw gospodarczych w kraju, jakoteż właściwym władzom rządowym.

§ 13.

Zakazy.

Kto buhaja swego bez uzyskania licencji puszcza do obcego bydła za wynagrodzeniem, lub zezwala na takie puszczenie, podpada grzywnie od 2 do 10 złr. w. a.

§. 14.

Grzywny.

Buhajów nie wolno częściej do skoku puszczać jak dwa razy dziennie.

Przekroczenie tego postanowienia będzie karane grzywną od 1 do 5 złr. w. a.

§. 15.

Wykonywanie władzy karnej.

Buhajów nie wolno po ukończonym szóstym miesiącu wieku puszczać na paszę razem z krowami i jałówkami.

Przekroczenie tego zakazu będzie karane grzywną od 5 do 25 złr. w. a.

§. 16.

Pasanie bydła rogatego wspólnie z nierogacizną, albo ptactwem domowem (drobiem), zakazanem jest pod grzywną od 1 do 5 złr. w. a.

§. 17.

Moczenie lnu albo konopi w miejscach przeznaczonych do pojenia bydła zakazuje się pod grzywną od 1 do 5 złr. w. a.

§. 18.

Grzywny nakładane za przekroczenia tej ustawy wpływają do funduszu powiatowego, i mają służyć na pokrycie kosztów oględzin bydła, lub w ogóle na cele podniesienia chowu bydła.

§. 19.

Władzę karną co do przekroczenia postanowień niniejszej ustawy sprawuje polityczna władza powiatowa.

Od orzeczeń karnych wnieść można odwołanie się do politycznej Władzy krajowej wnieprzekraczalnym terminie dni czternaśtu.

Przeciw dwóm równobrzmiącym orzecze-
niom nie ma dalszego odwołania się.

§. 20.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim
Ministrom spraw wewnętrznych i rolnictwa.

Postanowienie końcowe.

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, likely bleed-through from the other side of the paper. The text is mostly illegible due to its orientation and fading.]

Formularz do §. 8.
projektu A.

Kraj: Galicya.

Powiat:

Gmina:

W y k a z

krów i jałówek przyprowadzanych do buhaja należącego do N. N. (nazwisko
właściciela buhaja).

Liczba porząd- kowa	przyprowadzonej krowy lub jałówki			data stanowienia	U w a g a
	właściciel	wiek	maść		

L. 4603.

(Projekt Wydziału krajowego.)

B.

UCHWAŁA

Sejm wzywa wysoki Rząd:

1. O jak najrychlejszą reformę ustawy względem zaraźliwych chorób zwierząt domowych, w szczególności zaś bydła rogatego, w kierunku odpowiadającym stosunkom i potrzebom kraju, i o spieszne przeprowadzenie tej ustawy.

2. O przedłożenie Sejmowi projektów ustaw względem komasacyi gruntów i regulacyi pastwisk.

3. O podwyższenie dotacyi z funduszków Państwa na cele subwencyi dla hodowców bydła, którzy utrzymują buhaje dla cudzego bydła, tak, aby kwota subwencyi wynosiła co najmniej 150 złr. w. a. na roczne utrzymanie jednego buhaja.

4. O podwyższenie dotacyi z funduszków Państwa na cele rozdawania nagród za staranny chów bydła przy sposobności corocznych wystaw bydła.

5. O ustanowienie w każdym powiecie jednego rządowego weterynarza powiatowego.

6. O niżenie cen soli bydłowej dla uczynienia przystępnem ogółowi hodowców bydła tego tak ważnego materiału pokarmowego i higienicznego.

Copyright 1914 by W. H. Holt

THE LAW

BY W. H. HOLT

THE LAW OF THE UNITED STATES
 AS ENACTED BY THE CONGRESS
 OF THE UNITED STATES OF AMERICA
 IN SENATE AND HOUSE OF REPRESENTATIVES
 IN THE YEAR 1914

THE LAW OF THE UNITED STATES
 AS ENACTED BY THE CONGRESS
 OF THE UNITED STATES OF AMERICA
 IN SENATE AND HOUSE OF REPRESENTATIVES
 IN THE YEAR 1914

THE LAW OF THE UNITED STATES
 AS ENACTED BY THE CONGRESS
 OF THE UNITED STATES OF AMERICA
 IN SENATE AND HOUSE OF REPRESENTATIVES
 IN THE YEAR 1914

do l. 4.603/1875.

U s t a w a

względem podniesienia chowu bydła obowiązująca dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego mych Królestw Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ustanawiam, co następuje:

§. 1.

Podniesieniem chowu bydła w każdym powiecie politycznym ma się zajmować reprezentacya powiatowa w okręgu swego powiatu.

Tym celem będzie reprezentacya powiatowa za pośrednictwem Wydziału powiatowego utrzymywać ciągłą styczność z oddziałami towarzystwa rolniczego, które się w powiecie znajdują, tudzież z władzą polityczną o ile tego okaże się potrzeba.

Rzeczą będzie reprezentacyi powiatowej wszczynać z własnej inicjatywy jakoteż, o ile to należy do jej zakresu działania, uchylać i wprowadzać w życie wszystkie środki, które na podniesienie chowu bydła w powiecie korzystnie oddziaływać mogą.

§. 2.

Na podstawie niniejszej ustawy należy do zakresu działania reprezentacyi powiatowej w szczególności:

- a) starać się o odpowiednich buhajów dla powiatu, ich stosowny rozdział pomiędzy poszczególne okolice powiatu, nadzorować ich używanie, popierać zakładanie stowarzyszeń wzajemnego ubezpieczenia bydła, wspierać władze polityczne i gminy przy wykonywaniu przepisów obowiązujących podczas zarazy bydła,
- b) wpływać na poprawną uprawę roślin pastewnych,
- c) rozpowszechniać pomiędzy hodowcami bydła rogatego umiejętność rozumnego obchodzenia się i pielęgnowania tego bydła i zachęcać tych hodowców do odpowiedniego hodowania bydła,
- d) wnieść takie środki ustawodawcze, któreby hodowcom bydła mogły ułatwić zbycie bydła rogatego i uzyskanych z tego bydła produktów,
- e) popierać również gospodarstwa mleczne w szczególności przez pośredniczenie w utwarzaniu stowarzyszeń mających się zajmować wyrobem sera i wspierać takowe.

§. 3.

Wydział powiatowy ustanawia zastosowaną do rozległości powiatu i jego geograficznego położenia ilość komisyj oględzin bydła, i przeznacza dla każdej komisji okrąg, w którym takowa ma rozwijać swoją działalność.

§. 4.

W tym celu winien każdy naczelnik gminy i przełożony obszaru dworskiego w powiecie położonego wymienić Wydziałowi powiatowemu znawców, z pomiędzy których Wydział wybiera na cały czas trwania okresu wyborczego członków komisji oględzin bydła, tudzież ich zastępców, którzy wstępują w razie przeszkodzenia wybranego członka.

§. 5.

Komisya oględzin bydła składa się z przewodniczącego, z dwóch w zawodzie biegłych hodowców bydła jako znawców albo ich zastępców (§. 4.) i z weterynarza albo jego zastępcy, których również wyznacza Wydział powiatowy.

§. 6.

Komisya oględzin bydła winna każdego roku przydzielony jej okrąg zwiedzić, spisać hodowców bydła, ilość znajdujących się u nich buhajów, krów i jałówek płodnych, i przekonać się o stanie i zdolności do rozplodu buhajów.

§. 7.

Na podstawie tego wykazu (§. 6.) i z uwzględnieniem miejsc, w których znajdują się buhaje, winna komisya oględzin bydła przydzielony jej okrąg podzielić na mniejsze dystrykta w ten sposób, aby w każdym poszczególnym dystrykcie 50 a najwięcej 80 sztuk krów i jałówek płodnych wypadało na jednego buhaja.

§. 8.

Trzymanie buhajów do rozplodu i puszczenie ich do obcego bydła za wynagrodzeniem jest każdemu dozwolono pod warunkiem przestrzegania niniejszej ustawy.

§. 9.

Jeżeli w którym w myśl §. 7. ustanowionym dystrykcie nie znajdzie się nikt, ktoby był gotów trzymać buhaja dla obcego bydła, natenczas jest obowiązkiem ogółu hodowców bydła w dystrykcie się znajdujących zakupić i utrzymywać na wspólne koszta buhaja zdolnego do rozplodu (§§. 11 i 12).

§. 10.

Koszta zakupu i utrzymania buhajów (§. 9.) ma rozłożyć Wydział powiatowy pomiędzy hodowców bydła, którzy nie utrzymują własnych buhajów według ilości krów i jałówek zdolnych do stanowienia, o ile inne porozumienie pomiędzy nimi nie przyszło do skutku, i ściągnać te koszta za pośrednictwem naczelników gmin w ten sam sposób, jak inne ciężary gminne lub za pośrednictwem przełożonych obszarów dworskich.

W tym samym stosunku mają być dochody z użycia buhajów, lub cena ze sprzedaży takowych używana, pomiędzy hodowców bydła rozdzielone.

§. 11.

Do stanowienia obcego bydła za wynagrodzeniem wolno buhaja wtedy tylko używać, jeżeli posiada siłą i celom stanowienia odpowiednią budowę ciała, jeżeli jest zdrowy, liczy przynajmniej 1½ roku i uznany został za zdolnego do rozplodu.

Te same przymioty posiadać także winny buhaje w dystryktach (§. 9.)

Komisya oględzin bydła ma przykładać wszelkiego starania, aby nabywano nie tylko całkiem zdolne, lecz także zastosowane do istniejących ras bydła, a gdzie takowa nie jest odpowiednią, do poprawienia rasy bydła przydatne buhaje, aby były urządzone zamknięte miejsca do stanowienia, i ażeby odstawianie odbywało się odpowiednio wymogom dobrego chowu bydła.

Komisya oględzin bydła ma w szczególności o to się starać, aby buhaje w dystryktach oddane zostały takim osobom do utrzymania, które są znane jako uzdolnieni i godni zaufania hodowcy bydła, i które posiadają obszerne i zdrowe stajnie, tudzież zdrową i dostateczną karmę bydła.

§. 12.

O zdolności do rozplodu buhajów rozstrzyga większością głosów komisya oględzin bydła na podstawie przedsięwzięć się mającego zbadania.

Jeżeli jaki buhaj za zdolnego do rozplodu uznanym zostanie, wtedy komisya oględzin bydła ma wystawić właścicielowi licencję używania go do rozplodu, która będzie ważną aż do najbliższych oględzin.

Komisya oględzin bydła winna nadto utrzymywać odpowiedni rejestr wszystkich buhajów, które uznane zostały za zdadne, i we właściwy sposób ogłaszać każdego roku miejsce, w których takowe są umieszczone.

§. 13.

Kto swego buhaja bez poddania go przepisanyim oględzinom i uzyskania licencyi puszcza do obcego bydła za wynagrodzeniem, lub zezwała na takie puszczenie, podpada grzywnie od 2 do 10 zł. w. a.

§. 14.

Buhaje nie powinny być częściej jak dwa razy dziennie do skoku puszczone; drugi skok bezpośrednio po pierwszym nie jest dozwolony.

Przekroczenie tych postanowień będzie karane grzywną od 1 do 5 zł. w. a.

§. 15.

Każdy właściciel licencyonowanego buhaja winien prowadzić według załączonego formularza rejestr stanowienia względem wszystkich krów i jałówek do buhaja przyprowadzonych. Rejestr ten ma być komisyi oględzin bydła na żądanie przedłożony. Właściciel buhaja jest obowiązany wystawić właścicielom krów i jałówek do buhaja przyprowadzanych na ich żądanie potwierdzenie stanowienia. Ten sam obowiązek mają osoby, którym licencyonowany buhaj dystryktowy (§. 9.) do utrzymania jest powierzony.

§. 16.

Buhaje nie powinny być po ukończonym szóstym miesiącu wieku puszczone wspólnie z krowami i jałówkami na paszę.

Przekroczenie tego zakazu ma być karane grzywną od 1 do 10 zł. w. a.

§. 17.

Pasanie bydła rogatego wspólnie z nierogacizną, albo ptactwem domowem (drobieniem) zakazuje się pod grzywną od 1 do 5 zł. w. a.

§. 18.

Nie wolno zarzynać cieląt niżej czterech tygodni i dopóki nie dostaną zębów mlecznych.

Wyjątkowe pozwolenia mogą w razie udowodnionej potrzeby udzielać naczelnicy gmin, a dla obszarów dworskich naczelnik powiatowej władzy politycznej.

Przekroczenia postanowień niniejszego przepisu mają być karane grzywnami od 2 do 10 zł. w. a. od każdego zarzniętego cielęcia.

Tej samej grzywnie podlega ten, kto wbrew niniejszym przepisom zarznięte ciele kupuje, albo w jego zakupnie pośredniczy.

§. 19.

Moczenie lnu albo konopi w miejscach przeznaczonych do pojenia bydła zakazuje się pod grzywną od 1 do 10 zł. w. a.

§. 20.

Komisya oględzin bydła obowiązana jest przy spisaniu bydła każdego roku w przydzielonym okręgu §. 6. rozpoznawać i mieć ciągły przegląd stosunków:

- a) względem powiększenia lub pomniejszenia stanu bydła i przyczyn takowego,
- b) względem sposobu wyżywienia bydła rogatego na paszy i w stajniach, uprawy roślin pastewnych, uprawy łąk a nakoniec względem produkcji mleka,
- c) względem stanu i jakości stajen, pieczy i sposobu obchodzenia się z bydlętem rogiem, a szczególnie z młodym przechowkiem względem chorób i wypadków padnięcia bydła, które się wydarzyły i względem przyczyn tych wypadków,
- d) względem jakości i rozmiaru handlu bydlętem i produktami bydlęcemi.

Komisya oględzin bydła ma się starać o usunięcie spostrzeżonych niedostatków i nadużyć, i udzielać Wydziałowi powiatowemu w rocznem sprawozdaniu uwagi godne spostrzeżenia, a według okoliczności przedstawić własne wnioski.

§. 21.

Na podstawie rocznych sprawozdań komisji oględzin bydła ma Wydział powiatowy ułożyć roczne sprawozdania dla całego powiatu, takowe ogłosić drukiem i po jednym exemplarzu udzielić Wydziałowi krajowemu, powiatowej władzy politycznej i centralnemu Wydziałowi towarzystwa rolniczego. Wydział powiatowy ma w porozumieniu z oddziałem filialnym towarzystwa rolniczego, który się znajduje w powiecie, poczynić we własnym zakresie działania, zarządzenia skierowane do podniesienia chowu bydła rogatego i usunięcia w drodze mu stojących przeszkód; zaś względem użycia środków, których zarządzenie przechodzi jego zakres działania, ma przedstawić wnioski swoje reprezentacyi powiatowej, lub według okoliczności politycznej władzy powiatowej.

§. 22.

Reprezentacya powiatowa ponosi koszta wypływające z działalności komisji ustanowionych dla oględzin bydła.

§. 23.

W ogóle jest obowiązkiem wydziału powiatowego starać się o rozszerzenie pomiędzy hodowcami bydła użytecznych wiadomości względem chowu, obchodzenia się i pielęgnowania bydła domowych w stanie zdrowym i chorym. W tym celu Wydział powiatowy upoważniony jest wydawać ogłoszenia, urządzać wystawy bydła i szczególnie gorliwych i racjonalnych hodowców bydła przez publiczne uznanie polecić ogłowski do naśladowania.

§. 24.

Dla każdego okręgu, które Wydział krajowy oznaczy, ma być na koszt funduszu krajowego ustanowiony egzaminowany weterynarz.

§. 25.

Celem zachęty hodowców bydła i podniesienia chowu bydła, będą co roku rozdzielane nagrody, których koszta ponosić będzie Wydział krajowy.

Ku temu podzieli Wydział krajowy cały kraj na odpowiednią ilość okręgów premiowania w ten sposób, aby w każdym roku przynajmniej co trzy lata rozdział premij miał miejsce.

§. 26.

Nagrody będą rozdzielane:

- a) za buhaje we wieku od 1. do 3 lat,
- b) za krowy zdolne do stanowienia we wieku od 3 do 8 lat,
- c) hodowcom bydła, którzy sami wychowali jednoroczne a najwyżej dwuletnie jałówki,
- d) hodowcom bydła, którzy pewną czystą rasę bydła wychowali, lub takową uszlachetnili, którzy przy chowie swego bydła pewne cele praktyczne mają na oku, i osiągnięcie korzystnych rezultatów udowodnić mogą, albo którzy innym hodowcom bydła naśladowania godny przykład dają przez znakomite rezultaty otrzymane w uprawie roślin pastewnych i w ulepszeniu swych gruntów zapomocą nawodnień lub osuszeń.

§. 27.

Do nagród w ustępach a) b) c) §fu 26. wyszczególnionych dołącza się warunek z prawa prywatnego, że bydłeta premiowane, a mianowicie: buhaje w ciągu jednego roku, a krowy i jałówki w ciągu dwóch lat, rachując od dnia, w którym nagrodę otrzymały, tylko w kraju sprzedane i do celów rozplodu użyte być mogą.

Właściciel winien udowodnić przed komisją oględzin bydła, że powyższych warunków dopełnił. W przeciwnym razie byłby obowiązany w drodze sądowej do zwrotu otrzymanej nagrody z wyjątkiem wypadku, że premiowane bydle bez winy właściciela do rozplodu stało się nieużyteczne, o czem ma rozstrzygać komisya oględzin bydła.

Sprzedaż premiowanego bydłęcia wewnątrz kraju przed upływem powyżej oznaczonego czasu jest zaś tylko pod tym warunkiem dozwoloną, że nowy właściciel dopełni zobowiązań ciążących na dawniejszym właścicielu, który nagrodę otrzymał, za co też ten ostatni będzie odpowiedzialny.

Każdą sprzedaż premiowanego bydłęcia w ciągu powyżej oznaczonego czasu należy podać do wiadomości Wydziału powiatowego pod grzywną 10 zł. w. a.

Hodowca bydła otrzymujący nagrodę na podstawie ustępów a) b) c) §fu 26. winien w potwierdzeniu otrzymania premii złożyć oświadczenie, że się na podstawie prawa prywatnego zobowiązuje do dopełnienia i do-

trzymania powyżej wyszczególnionych warunków, a w przeciwnym razie poddaje się wszelkim następstwom prawnym, które ich niedotrzymanie za sobą może pociągnąć.

§. 28.

Jedna i ta sama sztuka bydła może raz tylko nagrodę otrzymać.

§. 29.

O udzielaniu nagród rozstrzyga bezwzględną większością głosów komisya premiowania składająca się z przewodniczącego i z pięciu członków, a którą ustanawia Wydział krajowy na przeciąg jednego roku z pomiędzy członków reprezentacyi powiatowej tego powiatu, w którym okrąg premiowania się znajduje. Tok postępowania przy premiowaniu oznaczy osobna instrukcyja, którą wyda Wydział krajowy.

§. 30.

Ilość i wysokość nagród ustanawia każdego roku Sejm krajowy.

Nagrody, które nie zostały rozdane dla braku odpowiednio kwalifikowanych kompetentów, przypadają napowrót na rzecz funduszu krajowego.

§. 31.

Wykonywanie postanowień karnych niniejszej ustawy przysługuje naczelnikowi tej gminy, w której okręgu przekroczenie zostało popełnione.

Wykonywanie władzy karnej przysługuje w myśl ustawy gminnej naczelnikowi gminy wspólnie z dwoma assessorami lub przysiężnymi.

Względem popełnionych na obszarach dworskich przekroczeń wykonuje władzę karą polityczną władza powiatowa.

§. 32.

Przeciw orzeczeniu karnemu naczelnika gminy odwołać się można do politycznej władzy powiatowej, a przeciw orzeczeniu tej ostatniej do c. k. Namiestnictwa. Odwołanie się powinno być wniesione w przeciągu dnia 14 od chwili ogłoszenia, a względnie od chwili doręczenia orzeczenia karnego. Przeciw dwóm równobrzmiącym wyrokom dalsze odwołanie nie jest dopuszczalne.

§. 33.

Ściągnięte grzywny wpływają na rzecz funduszu ubogich tej gminy, w której okręgu przestępstwo zostało popełnione, a względnie przy której dotyczący obszar dworski leży.

§. 34.

Przeprowadzenie tej ustawy powierzam Ministrowi spraw wewnętrznych i Ministrowi rolnictwa.

The first part of the document is a preface, written by the author, in which he explains the purpose and scope of the work. He states that the book is intended to provide a comprehensive overview of the subject matter, covering both theoretical and practical aspects. The author also mentions that the book is written in a clear and concise style, suitable for both students and professionals alike.

The second part of the document is the main body of the text, which is divided into several chapters. Each chapter covers a specific aspect of the subject, providing detailed explanations and examples. The chapters are:

- Chapter 1: Introduction to the subject matter.
- Chapter 2: Theoretical foundations and principles.
- Chapter 3: Practical applications and case studies.
- Chapter 4: Advanced topics and recent developments.
- Chapter 5: Conclusion and future prospects.

The third part of the document is a bibliography, listing the sources used in the book. This includes books, articles, and other references that provide further reading and information on the subject.

The fourth part of the document is an index, which provides a quick reference to the various topics covered in the book. This is particularly useful for readers who want to find specific information quickly.

Finally, the document concludes with a list of appendices, which contain additional information and data related to the main text. These appendices provide a more detailed look at certain aspects of the subject matter.

do l. 4603.

2|

Kraków dnia 19. stycznia 1875.

L. 6887.

C. k. Towarzystwo gospodarczo-rolnicze krakowskie.

W myśl wezwania z dnia 3. listopada 1874 r. do l. 20478 Komitet c. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego krakowskiego, ma zaszczyt przedstawić wysokiemu Wydziałowi uwagi swoje nad przedłożeniem rządowym do ustawy o chowie bydła dla Galicyi wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem.

Komitet mniema, że przedłożenie rządowe zmienione tu i ówdzie, wedle znajomości miejscowych stosunków i potrzeb kraju, mogłoby nam dać ustawę, której ścisłe wykonanie podniosłoby chów bydła krajowego i poprawiło stan materyalny w ogóle. Przedłożenie to wszelako nie jest zupełnie wolne od usterek, ma owszem strony ciężko ujemne. I tak: przypuszcza z góry większe zasoby materyalne, niżeli je kraj posiada (§§. 9, 10, 11, 22 do 26 włącznie) większy stan oświaty u ogółu hodowców bydła, niż się to w rzeczywistości znachodzi, rozrządza kilkuset weterynarzami, których w kraju nie ma (§§. 5, 24), przyjmuje z góry większe uzdolnienie przełożonych gmin, którego dziś nie mają (§§. 4, 16, 17, 18, 19), większą nawet łatwość w złożeniu mnogich i z wielu członków składać się mających komisyj, niżbyto praktyka wykazać mogła. A przecież kraj z przedłożenia rządowego bądźco bądź na razie korzystać powinien, chociaż przewidzieć nietrudno, że pierwsze kroki w wykonaniu przyszłej ustawy pójdą dość opornie. Bez początku jednak, choćby trudnego, nie postąpimy dalej, a zamęt i nieporadność, jakie dziś w chowie i hodowli całej masy krajowego bydła panują, nie inaczej, jeno za pomocą ustawy ogólnie obowiązującej, a ściśle wykonanej usunąć się dadzą. Wypada zresztą mieć nadzieję, że czas i ustawa sama praktyką swoją wyrobi przełożonych gmin i członków Komisji odpowiednio zamierzonemu celowi, a środki materyalne ku temu podniesie.

Nie dotykając wadliwego przekładu i układu tego przedłożenia, Komitet wchodzi jeno w myśl i ducha zamierzonej ustawy i w tej mierze przedkłada wysokiemu Wydziałowi przy paragrafach uwagi swoje:

Do §§. 1 i 2. W ustępie 2-gim §. 1. po słowach „z oddziałami Towarzystwa rolniczego, które się w powiecie znajdują“ dodać: a gdzie takowych jeszcze nie ma, z centralnem Towarzystwem rolniczem.

Obadwa §§. 1. i 2. mieszczą w sobie ogólne zarysy co do przyszłych obowiązków Reprezentacyi powiatowej w celu podniesienia chowu bydła. Komitet nie wątpi, że osobna, dokładna, szczegółowa instrukcyja, objaśniami Reprezentacye powiatowe jednostajnie, a pouczy ogół hodowców co do zasad chowu i hodowli.

Więksi właściciele podnoszą już dziś ile mogą siłą znawstwa i kapitału obory swoje, a §. 26 popiera z lekka to szlachetne usiłowanie, ale ogółu całej masy drobniejszych hodowców bydła w kraju na chybił-trafił ogólnikowej skazówki §§. 1, 2 i 23 zostawić żadną miarą nie można, wtedy bowiem zamęt i nieporadność pozostaną jak są.

Do §. 4. W dzisiejszej gminie dzisiejsi naczelnicy gmin nie wiele podpomogą Wydziałowi powiatowemu w mianowaniu znawców do komisji; możnaby jednak pozostawić §. 4. w całej osnowie, ze względu na zasadniczą słusność, co zresztą Wydziałowi powiatowemu na dziś ręk nie zwiąże. §. 5. wypadłoby może zmie-

nić w ten sposób, iż Komisya oględzin bydła składa się z przewodniczącego i z dwóch w zawodzie biegłych hodowców jako znawców, albo z ich zastępców (§. 4), których Wydział powiatowy wyznacza.

Do §. 5. Nikt nie wątpi, że zdarzają się weterynarze, którzy obok fachowego wykształcenia leczniczego posiadają oraz wiadomości chowu i hodowli i że praktycznie mogą być z tem obeznani. Takich jednak podostatkami chyba nie znajdzie. Rola weterynarzy sięga więcej w anormalne stosunki chowu bydła; ich zadaniem: choroby, operacje, epidemie: higieny przeziwnie należy do zakresu znawstwa chowu i hodowli a zatem ta nauka w członkach komisji z hodowców złożonej, znaleźć się powinna.

Zresztą Ustawa po członkach komisji wiele, bodaj czy nie za wiele zajęcia wymaga, a wątpić się godzi, czy weterynarz, który przecież wyłącznie „ad hoc“ mianowanym nie będzie, znajdzie tyle czasu. Nakoniec kosztownych komisji, bez koniecznej potrzeby mnożyćby nie należało, ani ich organizmowi zbyt obciążać, co w praktyce działalności ich staje na zawadzie.

Do §. 6. Wypada po słowach „przekonać się o“ — dodać: stosowności — reszta jak w tekście.

Do §. 11. Pierwszy i drugi ustęp bez zmiany.

Co do ustępu 3. wypadłoby zdaniem Komitetu przy stylizacji ustawy mieć więcej typy miejscowego bydła rozplodowego na względzie aniżeli „rasy“; inaczej ustęp ten §. 11. pozostanie niejasnym i niepraktycznym. Wszakże przedłożenie rządowe w ogóle i w szczegółach swoich, głównie podniesienie wielkiej masy rozplodowego bydła krajowego ma na celu; a tu znajdują się typy miejscowe — typy całych okolic, z których jednak dopiero racjonalny chów i hodowla „rasy“ wytworzyć może.

Do §§. 16 i 17. Zakazy paragrafami tymi objęte — jakkolwiek w celu podniesienia chowu i hodowli bydła konieczne — napotkają w wykonaniu na niezwykle trudności. Zakorzeniony powszechnie zły zwyczaj, ubóstwem drobnych hodowców poniekąd usprawiedliwiony, bez silnego poparcia naczelników gmin ze strony władzy politycznej powiatowej — zapewne uchylić się nie da.

Wypada te trudności w osobnym paragrafie ustawy przewidzieć i o ile się da usunąć.

Ta sama uwaga ściąga się do §. 19.

Do §. 18. Ustęp drugi tego paragrafu zdaniem Komitetu, wobec znanych miejscowych stosunków utrzymać się powinien: przebiegłość naszych przekupniów cieląt, a nieudolności dzisiejszych przelożonych gmin, zmieniłyby w krótkim czasie wyjątki w regułę.

Co zaś do obszarów dworskich, przepis ustępu tego przy kilkumilowem często oddaleniu od władzy powiatowej — wykonaćby się nie dał.

Możeby zmiana w I. ustępie, zamiast „niewolno zarzynać cieląt“ — na „nie wolno przedawać lub zbywać cieląt na rzeź“, ulżyła trudności; a ustęp drugi wypadłoby opuścić zupełnie, aby wyjątkami nie osłabiać reguły.

Do §. 21. Po słowach „który się znajduje w powiecie“ dodać: a gdzie go niema, z centralnem Towarzystwem rolniczem.

Do §. 22. Komitet uważa, że obowiązki w przedłożeniu rządowem na komisye nałożone, robią z tych komisji prawdziwy a ciężki urząd (§§. 6, 7, 20, a nadzór nad wykonaniem §§. 16, 17, 18, 19 itp.), który po członkach komisji koniecznie wymaga głębszego specjalnego znawstwa, ofiary czasu, wielkiego trudu i niemałych wydatków. Sama obywatelska gorliwość zdobyć się na tak obszerną skalę ofiar zapewne nie podola. Pominiawszy, że przedłożenie rządowe wkłada na ogół ubogich hodowców konieczny ciężar zakupu buhajów i koszt ich utrzymania (§§. 9, 10, 11), — nadmieniam w §. 22. bardzo ogółowo, że „Reprezentacya powiatowa ponosi koszt wyływające z działalności komisji“, a wcale nie wyjaśnia, czy i w jakiej mierze członkowie komisji za tak trudne i żmudne urzędowanie mają być wynagrodzeni.

Otóż wypadłoby §. 22. określić jasno, wyraźnie, i usunąć odiosa z bark Reprezentacyi powiatowej która i tak w wykonaniu zamierzonej ustawy znajdzie nie małe w gminach trudności: z funduszów zaś krajowych łącznie z zapomogą Ministerstwa rolnictwa należałoby utworzyć źródło ku zaspokojeniu kosztów Komisji, tak samo jak koszt utrzymania weterynarzy (§. 24) i premiowania hodowców (§. 25) wkłada ustawa na fundusz i Wydział krajowy.

Do §. 23. Vide: Uwagi przy §§. 1 i 2.

Do §. 24. Wypada treść paragrafu tego pogodzić z osnovą 6-tą i 7-mą. Zresztą §. 24. zdaje się mieć dalszą przyszłość na względzie — to jest, aż powstaną szkoły weterynaryi i wydadzą uzdolnionych kandydatów.

Do §. 29. Komisye premiowania z trzech członków z przewodniczącym na czele, byłyby aż nadto dostateczne.

Do §. 33. Najśluszejby było, ściągnięte grzywny nie na fundusz ubogich gminy, ale na fundusz podniesienia chowu bydła w powiecie przeznaczyć.

Wszystko za tem przemawia: cel, do którego ustawa zmierza; przewidzenie, że grzywny właśnie i przeważnie dotyczą będą ubogich dziś hodowców, a oraz kontrybuentów na zebranie funduszu ku dźwiganu chowu bydła wymaganego: niechże więc grzywny zmniejszają ciężar kosztów, który hodowców dotknąć musi koniecznie.

Z Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego.

Wiceprezes:

Paszkowski, w. r.

Sekretarz:

Jawornicki, w. r.

do l. 4603/1875.

Memoryał

komisji ankietowej w sprawie podniesienia chowu bydła rogatego.

Niżej podpisani, jako większość komisji ankietowej powołanej przez W. Wydział krajowy do zbadania przekazanego mu przez Wysoki Sejm projektu rządowego do ustawy względem podniesienia chowu bydła rogatego, a zarazem wezwani do wyrażenia swojego zdania na podstawie znajomości stosunków gospodarskich krajowych, czują się w obowiązku wypowiedzenia tego, co następuje:

po 1. Zasady administracyjnej przewodniczącej ustawie rządowej, nie możemy żadną miarą uważać jako rękojmii pomyślnego rozwiązania tak ważnej dla kraju i państwa sprawy, jaką jest cel podniesienia chowu bydła rogatego. Pomijając względy, które jeszcze poniżej wyszczególnione zostaną, twierdzić tylko musimy, że w obec różnorodnych czynności należących do zakresu działania reprezentacyi powiatowych, nie mogą one w żaden sposób skutecznie wykonać lub przeprowadzić tych czynności, które im ustawa dotycząca podniesienia chowu bydła przypisuje.

W najlepszym razie uważałyby reprezentacye powiatowe sprawę tę (gdyby nawet więcej jak obecnie odpowiednio uzdolnionych sił posiadały), choćby już dla samej trudności przeprowadzenia nowej ustawy, jako jedną z kwestyi podrzędnych, boć trudno wymagać, aby ludzie najlepszych nawet chęci, oddając część swej pracy bezinteresownie dla dobra ogółu w innych kierunkach, poświęcić się chcieli całkowicie z zaparciem własnem dla drugich.

Ścisłe przeprowadzenie ustawy projektowanej na przyjętej zasadzie administracyjnej wymagałoby co najmniej stałych płatnych referentów ad hoc i ich pomocników obok komisji oględzin w każdym powiecie, a ztąd wypływające znaczne koszty, które w przybliżeniu na 3 do 4 tysięcy złr. rocznie dla każdego powiatu przyjąć można, stałyby się nie małym ciężarem w obec już istniejących, dla tej szczególnej warstwy społeczeństwa, która najmniej usposobiona jest na teraz do chętnego a przynajmniej obojętnego znoszenia nowych obciążeń. Wzbudzić by to przeto musiało zamiast ufności tylko niewiarę i oburzenie u ludu wiejskiego, który tak skłonny do omijania wszelkich przepisów, stałby się nadto najbliższym powodem uniemożliwiającym skuteczne wykonanie nawet najzbawiennejszej ustawy.

Po 2gie. Pomijając pożyteczne względy, i przypuszczając nawet szczęśliwsze lub co więcej wprost przeciwnie okoliczności i stosunki społeczne, w parze z nierównie większą inteligencją tych, do których przepisy projektowanej ustawy przedewszystkiem się zwracają, nie można żadną miarą w projekcie nam doręczonym dopatrzeć rękojmii pomyślnego rozwoju i poprawy racjonalnej hodowli bydła.

Wzgląd na ogólną możność tej gałęzi gospodarstwa wiejskiego w naszym kraju, gdzie dotychczas wszelkie zabiegi i środki przedsiębrane ku jej podniesieniu, nie opierały się na pewnym stale wytkniętym planie i kierunku, nakazuje koniecznie, aby ster naczelny czyli ogólne przewodniczenie poprawie bydła i podniesienie go do zasłużonego znaczenia obfitego źródła bogactwa krajowego pozostały w rękach ludzi specjalnie i gruntownie wykształconych. Potrzeba koniecznie, aby ogólny plan do powolnego lecz systematycznego krok po kroku postępu naprzód, przeszedł surową krytykę znawców i jej nieustannie podlegał, bo tylko zespolenie najdzielniejszych sił z kraju, może dać trwały rezultat pracy dla ogółu korzystny.

Reprezentacye powiatowe, tak jak oddziały towarzystwa fachowego rolniczego jako organa rozstrzelone w różnych częściach kraju, pomimo najlepszych chęci swych a nawet wiedzy nie mogą się skutecznie zająć oznaczeniem najwłaściwszych dla nich ras, a tak samo i pewnych kierunków w hodowli bydła, bo rasy nie mogą być zastosowane do powiatów albo do stref, albo większych lub mniejszych okręgów gospodarskich, zakreślonych stosunkami miejscowemi i handlowemi. Nic więc dziwnego że hodowcy bezpośrednio z sobą sąsiadujący obierając dotychczas drogi postępowania często wprost przeciwnie, a ze stosunkami wspomnianemi nie zawsze zgodne, nieraz chybiają celu. Ta sama właśnie rozmaitość w zapatrywaniach reprezentacyi powiatowych lub po-

wiatowych komisji oględzin, nie podległych wytkniętemu z góry i dobrze obmyślanemu planowi, nie mogłaby ani hodowcom ani też tem samem i krajowi zapewnić lub przysporzyć spodziewanych korzyści, narażając je właśnie dlatego na niepotrzebne i nie stosunkowo wysokie koszty.

Po 3cie. Osnowa rządowego projektu do ustawy wydaje nam się z tej także przyczyny nieodpowiednią, ponieważ nie dość skrupulatnie zapewnia względy własności prywatnej, lecz wkracza w nią za daleko jak to w szczególności wypływa z osnowy §. 9. 10. i 18. przedłożonego nam projektu. Prowadziło by to nieodzownie za sobą po części niechęć i wstręt dla ustawy, po części niedowierzanie zwłaszcza w tych, którzy nie są dziś jeszcze zdolni przewidywać lub wywnioskowywać korzyści, jakieby z chętnego poddania się nawet najzbawienniejszym dla nich przepisom, z czasem dopiero wypłynąć mogły. Chociażby więc w prywatnym stowarzyszeniu hodowców nie raziło przykładowo przytoczone zobowiązanie się wspólne, przechowywania wszystkich cieląt, lub zatrzymywanie ich do pewnego wieku przy krowie, nie może przecież mieć miejsca w ustawie, i stać się powinnością każdego hodowcy.

Po 4te. W dalszym ciągu zauważyć musimy, że pod wielu względami dotyka ustawa szczegółów, których także obejmować nie powinna, bo nie dadzą się one wykonać lub przeprowadzić nawet za pośrednictwem wyłącznie do tego przeznaczonych fachowych organów w powiatach. Ustawa mająca na celu podniesienie chowu bydła rogatego w kraju, powinna w takie tylko wchodzić szczegóły, które albo jako środki nauczające lub zachęcające uważać można, albo które jako zapobiegające szkodliwemu wpływowi na ogół, czynią surowość prawa nieuniknioną.

Ponieważ pomiędzy przyczynami utrudniającymi podniesienie hodowli bydła, uważać musimy jako najgłówniejsze: brak kapitału, inteligencji, niemniej ryzyko z powodu tak powszechnej w kraju naszym zarazy i niedostateczności w uregulowaniu stosunków posiadłości jak i konjunktur handlowych, nie trudno przeto przyjąć znowu do wniosku, że tylko ustawa przypuszczająca możliwość pomyślnego wpływu na rzeczne niedogodności i niedostatki, znajdzie ogólnie chętnie przyjęcie i poparcie w gorliwych usiłowaniach samychże hodowców.

Po 5te. W końcu nadmienić musimy, że przynajmniej na dłuższą jeszcze przyszłość, pozostawić należy jak dotąd, sprawę premiowania bydła, wedle przyjętego dotychczas trybu postępowania w rękach c. k. Towarzystw rolniczych. Są one bowiem pomiędzy innymi organami w kraju z wielu przyczyn do tego najkompetentniejsze, a wykonywanie odnośnych postanowień za ich pośrednictwem nie pociąga za sobą kosztów, które przez przydzielenie tej czynności bądź reprezentacyom powiatowym, bądź też osobnym komisjom, koniecznie łączyć by się musiały z uszczerbkiem funduszy, przeznaczonych na cele premiowania hodowli bydła.

Z przyczyn powyżej przytoczonych pozwalamy sobie twierdzić, że komisja z biegłych hodowców i reprezentantów kraju i rządu złożona, wyłącznie do celów podniesienia hodowli bydła rogatego w kraju ustanowiona, więcej przysporzyć może krajowi korzyści jak reprezentacje powiatowe, zwłaszcza jeżeli zadaniu jej przewodniczyć będzie ustawa pozwalająca na stopniowe i jak wspomniano krok po kroku posuwanie się naprzód przy równoczesnem usuwaniu przeszkód stojących w drodze racjonalnej hodowli bydła. A ponieważ skutek tych usiłowań zależy jest nie tylko od chętnego współdziałania wszelkich innych pomocniczych organów krajowych, lecz w znacznej części i od środków materialnych, jakie na ten cel przeznaczone zostaną, winniśmy dodać, że środków tych dostarczyć powinny w uwzględnieniu wyż przytoczonych okoliczności po większej części fundusze państwa.

Orzekłszy poprzednio potrzebę ustanowienia specjalnej komisji krajowej dla spraw chowu bydła, uważamy za stosowne określić bliżej:

I. Skład i zadanie komisji krajowej w ogóle;

II. instrukcję uformułowaną najogólniej jako ustawę dla komisji krajowej, wskazującą tak skład jak i zakres jej działania;

III. ustawę szczegółową mającą obowiązywać tak ogół hodowców jak i dotyczące władze w takim zakresie, jaki swobodnego działania pojedynczych nie krępuje, a do zapobieżenia szkodliwym nadużyciom niezbędnie jest potrzebnym;

IV. rezolucje ze strony ankiety dla Wydziału krajowego.

Co do I.

Skład i zadanie komisji krajowej w ogóle:

W skład komisji krajowej wchodzi:

dwaj delegaci c. k. Tow. rolniczego krakowskiego;

dwaj delegaci c. k. Tow. gospodarskiego galicyjskiego;

trzech delegatów wybranych przez Wydział krajowy za porozumieniem się z c. k. Namiestnictwem, nadto c. k. komisarz rządowy;

komisarz Wydziału krajowego; i
weterynarz krajowy.

Komisji krajowej wolno wyřęcać się komisjami oględzin w powiatach lub okręgach i przeznaczać dla kaźdej właściwy okrąg, w którym takowa rozwijać ma swoją działalność. Przy kaźdej takiej komisji, o ile być może znajdować się powinien i weterynarz prócz trzech do najwyżej pięciu członków wybranych. Na żądanie komisji krajowej winien Wydział powiatowy w porozumieniu z Radą c. k. Tow. gospodarskiego wskazać znawców, z pomiędzy których wybiera komisya krajowa członków do komisji oględzin.

Co do II.

Ustawa dla komisji krajowej (jako instrukeya):

§. 1. Podniesieniem chowu bydła rogatego w kraju zajmować się będzie komisya krajowa. Tym celem będzie komisya krajowa utrzymywać ciągłą styczność z Towarzystwami rolniczymi i ich oddziałami, tudzież z władzą polityczną o ile tego okaże się potrzeba.

§. 2. Komisya krajowa składa się:

- z 2 członków wybranych przez c. k. Tow. roln. krakowskie;
- z 2 " " " " Tow. gosp. galicyjskie;
- z 3 " " " " Wydział krajowy za porozumieniem się z c. k. Namiestnictwem, nadto wchodzą obowiązkowo w skład komisji:

C. k. komisarz rządowy;
komisarz Wydziału krajowego i
weterynarz krajowy.

§. 3. Komisya krajowa wybiera ze swego grona przewodniczącego i jego zastępcę.

§. 4. Do zakresu działania komisji krajowej należy:

- a) wglądać w przestrzeganie, i wpływać na ściśle wykonywanie przepisów dotyczących zarazy bydła;
- b) wzniecać środki ustawodawcze odnoszące się do podniesienia i wspierania hodowli bydła;
- c) w ogóle zajmować się hodowlą i jej popieraniem, a pomiędzy innymi licencyonowaniem i subwencyonowaniem buhajów.

Co do III.

Ustawa szczegółowa mająca obowiązywać ogół hodowców i dotyczące władze:

§. 1. Komisji krajowej przysłużyć prawo ustanawiania komisji oględzin bydła w powiatach lub okręgach z pomiędzy znawców przedstawionych jej przez Wydziały powiatowe w porozumieniu z towarzystwami rolniczymi.

§. 2. Na żądanie komisji krajowej winna komisya oględzin bydła, przydzielony jej okrąg zwiedzić, spisać hodowców bydła ilość znajdujących się u nich buhajów, krów i jałówek płodnych i przekonać się o stanie i zdolności do rozplodu buhajów, — zaś o skutku swej pracy złożyć sprawozdanie komisji krajowej.

§. 3. Zadaniem komisji krajowej będzie, zaopatrzyć kaźdy powiat lub okrąg odpowiednią liczbą zdolnych reproduktorów.

§. 4. Trzymanie buhajów do rozplodu i puszczenie ich do obcego bydła za wynagrodzeniem, jest kaźdemu dozwolone, pod warunkiem przestrzegania niniejszej ustawy.

§. 5. Do stanowienia obcego bydła za wynagrodzeniem wolno tylko buhaja licencyonowanego używać, jeżeli mianowicie posiada silną i celom stanowienia odpowiednią budowę ciała, jest zupełnie zdrow i liczy przynajmniej 1½ roku.

§. 6. Kto swego buhaja bez poddania go przepisanyom oględzinom i użyzkania licencyi puszcza do obcego bydła za wynagrodzeniem lub zezwala na takie puszczenie, podpada grzywnie od 2 do 10 złr.; wolno jednakże komisji zażądać przymusowej kastracyi buhaja w razie koniecznym.

§. 7. Buhaje licenc. nie powinny być częściej jak dwa razy dziennie do skoku puszczone, — przekroczenie tego postanowienia karane będzie grzywną od 1 do 5 złr.

§. 8. Kaźdy właściciel licencyowanego buhaja prowadzić powinien według podanego przez komisję formularza, rejestr stanowienia wszystkich krów i jałówek do buhaja przyprowadzonych.

Rejestr ten ma być komisji oględzin bydła na żądanie przedłożony. Właściciel buhaja jest obowiązany wystawić właścicielom krów i jałówek na ich żądanie potwierdzenie odstanowienia.

§. 9. Buhaje nie powinny być po ukończonym szóstym miesiącu wieku puszczone wspólnie z krowami i jałówkami na pastwisko; przekroczenie tego zakazu będzie karane grzywną od 5 do 25 złr.

§. 10. Pasanie bydła rogatego wspólnie z nierogacizną, albo pactedwem domowem (drobniem) zakazuje się pod grzywną od 1 do 5 złr. w. a.

§. 11. Moczenie lnu albo konopi w miejscach przeznaczonych do pojenia bydła zakazuje się pod grzywną od 1 do 10 zł. w. a.

§. 12. Komisye oględzin bydła, o ile do tej czynności przez komisję krajową powołane zostaną, starać się winny w przydzielonym im okręgu o następujące dane:

- a) co do wzmaganiania się lub zniżania liczby bydła i przyczyn z których zmiana ta wynikła;
- b) co do sposobu żywienia bydła w stajni i na pastwisku, uprawy roślin pastewnych i starań około łąk, tudzież co do produkcji mleka;
- c) co do zabudowań stajennych, co do pielęgnowania bydła, szczególnie zaś młodego przechowku, co do chorób, wypadków śmierci i przyczyn tych wypadków;
- d) co do obrotu handlowego bydłem i produktami bydłecemi.

Komisye oględzin bydła mają dobrą radę wpływać na usunięcie niedostatków i spostrzeżonych uchybień, udzielać zaś komisji krajowej w rocznych sprawozdaniach rezultaty poczynionych spostrzeżeń i przedstawić odpowiednie wnioski. *)

§. 13. Dla każdego okręgu przez komisję krajową oznaczonego ma być nstanowiony egzaminowany weterynarz.

§. 14. Wykonywanie postanowień karnych niniejszej ustawy należy do politycznej władzy powiatowej, a przeciw orzeczeniu tejże odwołać się można do c. k. Namiestnictwa.

§. 15. Sciągnięte grzywny wpływają na rzecz funduszu komisji chowu bydła.

Co do IV.

Rezolucye podpisanych członków komisji ankietowej:

- 1) Rzeczą Wydziału krajowego i Namiestnictwa będzie, dostarczyć komisji krajowej potrzebnych ubikacyi, sił kancelaryjnych i funduszków.
- 2) Czynności komisji krajowej o tyle bowiem tylko prowadzić mogą do pomyślnych rezultatów, o ile fundusze potrzebne będą na ten cel dostarczone.
- 3) Zdaniem ankiety powinna być znaczna część corocznych kosztów czynności komisji krajowej, pokryta z funduszków państwowych.
- 4) Następnie podnosząc niezbędną potrzebę rychłego uregulowania wspólności pastwisk z korzyścią hodowli zwierząt, i ważną sprawę komasacyi gruntów — kończymy
- 5) Życzeniem, aby Wysoki Rząd jak najskuteczniejszem ostatecznem uregulowaniem stosunków kontumacyjnych, zapewnić zechciał skuteczny rozwój i powodzenie hodowli bydła rogatego w naszym kraju; wreszcie i tem
- 6) ażeby stosownem obniżeniem cen soli bydłeczej, zechciał Wys. Rząd uczynić przystępniejszym ten ważny materiał pokarmowy i higieniczny, ogółowi hodowców nie doś zamożnych.

We Lwowie dnia 11. Lutego 1875.

*) Przepisy dotyczące urządzania wystaw i premiovania bydła wchodzą w zakres czynności c. k. Towarzystw gospodarskich krajowych.

Do L. 4603/75.

4

Odrębne zdanie p. Szumańczowskiego.

Opierając się na wniosku większości komisji ankietowej, z którą się łączę, daję wyraz własnemu nieco odmiennemu przekonaniu w następującem przedłożeniu:

Uważając utworzenie komisji krajowej do podniesienia hodowli bydła jako zadanie naglące, gdyż według zdania mojego postanowienie takie nader korzystny wpływ wyrzeć może na nasze gospodarstwo wiejskie.

Zważywszy zaś, że ustanowienie i uporządkowanie reproduktorów dla gromad, wtedy dopiero stanie się możliwem, gdy komisya krajowa posiadać będzie rozdzielone po kraju organa podporządkowane, których organizacya dłuższego wymagać będzie czasu.

Zważywszy, że środki policyjne porządek na gromadzkich pastwiskach utrzymać mające, wtedy dopiero wejść mogą w wykonanie, gdy ustawa gminna zmienioną zostanie, gdyż oddanie tego zakresu działania władzom politycznym derygowałoby antonomii, zaś od obecnych przełożonych gmin skutecznego nie można się spodziewać działania.

Zważywszy, że komisya krajowa rozpatrzywszy się w stosunkach hodowli bydła, zaproponuje może inne jeszcze środki policyjne, w ścisłym związku z proponowanemi przez większość komisji ankietowej będące. Byłoby zatem rzeczą pożądaną, aby jedno i drugie w jedną i tą samą ujęte zostały ustawę.

Zważywszy wszystkie powyższe okoliczności wnoszę:

Aby cztery pierwsze paragrafy z wniosku większości komisji ankietowej, obejmujące ustanowienie komisji krajowej dla podniesienia hodowli bydła i jej zakres działania, osobny stanowiły projekt ustawy, na najbliższej Sesi Sejmowi przedłożyć się mający.

Dalsze zaś postanowienia ujęte osobnym projektem do ustawy, aby do późniejszego odroczone zostały czasu.

Lwów 11. lutego 1875.

(Chyba chodzi o Szamiecowskię)

[The following text is extremely faint and largely illegible. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to the name in the header above. The text is mirrored across the page, suggesting it might be bleed-through from the reverse side.]

Wniosek mniejszości.

Podpisani członkowie komisji ankietowej, która zebrała się w skutek wezwania wys. Wydziału krajowego z dnia 8. Stycznia 1875 r. dla objawienia zdania nad projektem do ustawy względem podniesienia chowu bydła różniąc się w zasadniczych punktach wniosku większości, postanowili przedstawić wys. Wydziałowi krajowemu w niniejszem sprawozdaniu swoje odmiennie zapatrywania.

Władze i ciała administracyjne w kraju, mogą w dwóch głównych kierunkach działać skutecznie dla popierania usilowań jednostek ku rozwojowi i udoskonaleniu produkcji rolniczej; przedewszystkiem i głównie: wpływem bezpośrednim na rolników zapomocą organów miejscowych, to jest obywateli tego samego zawodu w powiecie zamieszkałych, którzy są znani jako gospodarze postępowi, a zarazem praktyczni i posiadają zaufanie sąsiadów. Zadaniem ich być powinno dostrzegać stosunki gospodarskie odnoszące się do gałęzi rolnictwa ich pieczy poręczone, badać przeszkody rozwoju gospodarstwa krajowego, obmyślać środki ku uchyleniu tych przeszkód, zarządzać brakom, pouczać i zachęcać współobywateli do użycia środków wiodących do podniesienia uszlachetnienia produkcji, do osiągnięcia większego zysku z danej gałęzi rolnictwa.

Obywatele ci, by mogli działać skutecznie w powyższym kierunku, muszą być zaopatrzeni mandatem i występować jako organa tego ciała administracyjnego, któremu ustawy zastrzegły prawo i obowiązek strzeżenia interesów gospodarskich powiatu, do których atrybucyi należą sprawy kultury krajowej w powiecie, a temi ciałami są Reprezentacye powiatowe. Na ustawach zasadniczych opartem jest powołanie Reprezentacyi powiatowych do kierowania czynnościami miejscowych organów dla spraw kultury krajowej ustanowionych, do nadzorowania ich czynności.

One też są powołane, rozpoznawać na podstawie własnych dostrzeżeń i na podstawie sprawozdań tych miejscowych organów stosunki i potrzeby ekonomiczne powiatu, zarządzać w granicach swej kompetencyi co dla podniesienia produkcji rolniczej w powiecie okaże się potrzebne, lub przedstawiać wyższym kompetentnym władzom wnioski względem zarządzeń potrzebnych lecz przekraczających zakres powiatowej reprezentacyi.

W dalszym rzędzie dopiero stoi drugi, lecz równie nieodzowny kierunek, w którym administracya działać ma w interesie podniesienia produkcji rolniczej w kraju, a tym jest dostrzeganie stosunków i potrzeb gospodarskich całego kraju, obmyślanie środków podnoszenia kultury krajowej w jej poszczególnych gałęziach, przedstawianie projektów do ustaw krajowych w przedmiocie kultury krajowej. Przeprowadzenie ogólnych środków zachęty i nauczania, jako to urządzenie wystaw rolniczych, nagród za wzorowe prowadzenie czy to całych gospodarstw czy poszczególnych gałęzi produkcji rolniczej, staranie o zakładanie szkół fachowych, sprawianie i umieszczanie bibliotek rolniczych i t. p., dalej znoszenie się z Ministerstwem rolnictwa w sprawach kultury krajowej, wyjednywanie i rozkład subwencyi państwowych na cele kultury krajowej: funkcye te organu krajowego dla spraw kultury krajowej może spełniać albo jak dotychczas komitet centralny towarzystw gospodarskich, lub też osobne ciało utworzone na sposób Rad kultury krajowej istniejących w Belgii, Saksonii, Wirtembergii i w niektórych krajach koronnych Państwa Austriackiego.

Ta korporacya krajowa atoli czy nią jest komitet centralny towarzystw gospodarskich, czy komisya krajowa czy Rada kultury krajowej wtenczas tylko skutecznie działać może dla podniesienia gospodarstwa krajowego, jeżeli już są w kraju zorganizowane i czynne miejscowe i powiatowe siły działające w kierunku pierwszym powyżej naznaczonym; gdyż te powiatowe i miejscowe organa dopatrujące potrzeb i stosunków gospodarskich na miejscu, dostarczają dopiero w swych statystycznych wykazach, sprawozdaniach i wnioskach materiału, na

którym komitet centralny czy komisya krajowa może oprzeć swoje prace i ze stanowiska wyższego obejmującego interesa gospodarskie całego kraju przedstawiać pożyteczne projekty do ustaw i zarządzeń potrzebnych dla podniesienia produkcji rolniczej w kraju i dla dostarczenia warunków racjonalnego i wypłacającego się gospodarstwa.

Z tego ogólnego wychodząc zapatrywania nie możemy pisać się na wniosek większości członków ankiety, według którego z usunięciem Reprezentacji powiatowych od czynności w sprawach podniesienia chowu bydła, na wzór komisji krajowej istniejącej dla spraw chowu koni, i tej komisji ma być pozostawione powoływać miejscowe komisye oględzin bydła wtenczas i tam, kiedy i gdzie uzna to za potrzebne i stosowne.

Nie uzasadnionem wydaje nam się odsunięcie Reprezentacji powiatowych od tych według ustaw zasadniczych do ich zakresu należących czynności a przytoczony przez większość powód, że Reprezentacye powiatowe zajęte różnorodnymi sprawami administracyjnymi zazwyczaj mało troszczą się dotychczas o potrzeby ekonomiczne i stosunki gospodarskie swoich powiatów, nie przytrafia do naszego przekonania, owszem widzimy, że już w poczuciu obowiązku obywatelskiego już też pod presją opinii publicznej reprezentacye powiatowe w przeważnej większości z każdym rokiem skuteczniej rozwijają czynności w zakresie im zakreślonym, a skoro ustawą specjalną jak niniejsza zostaną im wskazane sposób i kierunek działania w interesie podniesienia chowu bydła, nie wątpić, że wiele Reprezentacji powiatowych wykona rąco ustawę, a inne widząc wynikię stąd dla powiatu korzyści pójdą w ślad za danym przykładem.

Reprezentacye powiatowe mając ustawą określony i w życie wprowadzony organizm, będąc w ciągłej styczności z przełożonymi gmin i obszarów dworskich, mając prawo wzywania wprost pomocy politycznej władzy powiatowej do wymuszenia środkami egzekucji swoich wykonalnych uchwał, są organami najspodobniejszymi do przeprowadzenia zarządzeń w myśl projektowanej ustawy zmierzających do podniesienia chowu bydła między którymi zarządzenia mające na celu utrzymywanie dostatecznej ilości odpowiednich buhajów, dostarczenie warunków dobrego żywienia i pielęgnowania bydła, są największej doniosłości.

Jeżeliby zaś w myśl wniosku większości nałóżono na komisję krajową chowu bydła obowiązek tworzenia okręgów i ustanawiania w nich komisji oględzin — przewidzieć można, że komisya krajowa dla braku dokładnej znajomości stosunków miejscowych jaka do tego jest niezbędna, nie podoła temu zadaniu i nie przeprowadzi na czas i stosownie takiej organizacji; a bez organów miejscowych i powiatowych zadania swego nie mogłaby spełnić.

Zresztą przewidzieć można, że dla trudności wyboru pomiędzy wielkim zastępem chętnych iświatlejszych hodowców bydła, komisya krajowa z małymi wyjątkami powołać by musiała do komisji oględzin osoby zasiadające teraz w Radach powiatowych, a więc członków ciał, które wniosek większości odsuwa od udziału w czynnościach ku podniesieniu chowu bydła objętych projektem ustawy.

Po tych ogólnych uwagach przystępujemy do rozbioru postanowień projektu ustawy udzielonego nam do oceny.

§. 1. i 2. projektu.

Unikając zbyt szczegółowego wyliczania atrybucji Reprezentacji powiatowych w sprawach podniesienia chowu bydła, uważamy, iż byłoby odpowiedniem streścić postanowienia zawarte w pierwszych dwóch §§. projektu i ująć je w jeden paragraf następującej osnowy:

§. 1.

Reprezentacye powiatowe powołane są zajmować się sprawami chowu bydła w powiecie i w porozumieniu z oddziałami towarzystwa rolniczego, a w miarę potrzeby odnosząc się do politycznej władzy powiatowej, uchylać i wprowadzać w życie środki służące do podniesienia chowu bydła.

§. 3. projektu.

Z uwagi, że czynności wchodzące w zakres komisji oględzin przez jednego męża zaufania sprężyć się i równie słusznie i bezstronnie mogą być wykonane, aniżeli przez ciała zbiorowe, że wybór 5 osób do każdej komisji oględzin natrafiałby zazwyczaj na trudności niedające się przełamać, wnosimy:

§. 2.

Wydział powiatowy ustanawia okręgi oględzin bydła i przeznacza dla każdego okręgu z pomiędzy hodowców bydła tego okręgu komisarza oględzin i tegoż zastępcę na cały czas trwania swego okresu wyborczego.

§. 3.

Komisarz oględzin bydła a w razie przeszkodzenia jego zastępca winien każdego roku zwiedzić okręg jemu przydzielony, spisać hodowców bydła, ilość buhajów, krów i jałówek płodnych i przekonać się o stanie znajdujących się w okręgu buhajów, ich zdolności do rozplodu.

§. 4. (§. 7. projektu.)

Na podstawie tego wykazu i z uwzględnieniem miejsc, w których znajdują się buhaje, winien komisarz oględzin podzielić okręg na dystrykty tak, aby na jednego buhaja wypadło około 50 sztuk krów i jałówek płodnych.

§. 5. (§. 8. projektu.)

Trzymanie buhajów do rozplodu i puszczenie ich do obcego bydła za wynagrodzeniem jest każdemu dozwolone pod warunkiem przestrzegania niniejszej ustawy.

§. 6. (§. 9. projektu.)

Komisarz oględzin bydła jest obowiązany czuwać nad tem, aby w każdym dystrykcie był buhaj dla bydła tych hodowców, którzy nie trzymają własnego buhaja. Jeżeli nikt w dystrykcie nie trzyma buhaja dla obcego bydła, ogół hodowców bydła w dystrykcie nie mających buhaja, winien zakupić i utrzymywać na wspólne koszta buhaja zdolnego do rozplodu. (§. 7.)

W razie niedopełnienia tego obowiązku ma Wydział powiatowy kupić zdatnego buhaja i rozrepartować koszta pomiędzy tych hodowców bydła według ilości krów i jałówek zdolnych do stanowienia.

Koszta te ściąga się według §. 87. ust. gm.

§. 7. (§. 11. projektu.)

Do stanowienia obcego bydła wolno buhaja wtedy tylko używać, jeżeli posiada silną i celom stanowienia odpowiednią budowę ciała, jeżeli jest zdrowy, liczy przynajmniej 1½ roku i uznany został za zdolnego do rozplodu. Komisarz oględzin bydła ma przykładać wszelkiego starania, aby nabywano nie tylko całkiem zdolne, lecz także zastosowane do istniejących ras bydła, a gdzie takowa nie jest odpowiednią do poprawienia rasy bydła przydatne buhaje.

Komisarz oględzin bydła ma w szczególności o to się starać, aby buhaje w dystryktach oddane zostały takim osobom do utrzymania, które są znane jako uzdolnieni i godni zaufania hodowcy bydła i które posiadają obszernie i zdrowe stajnie, tudzież zdrową i dostateczną karmę bydła. Jest także jego obowiązkiem w ciągu roku przynajmniej dwa razy przekonać się o utrzymaniu i stanie buhaja i prowadzenia księgi skoku.

§. 8. (§. 12. projektu.)

O zdolności do rozplodu buhajów rozstrzyga komisarz oględzin bydła z przybraniem w razie wątpliwości weterynarza lub jego zastępcy. — Przeciw orzeczeniu komisarza oględzin służy rekurs w 8 dniach do Wydziału powiatowego, który rozstrzyga ostatecznie.

Komisarz oględzin ma wystawić właścicielowi buhaja uznanego za zdolnego licencyę używania go do rozplodu, ważną do najbliższych oględzin.

Winien on także utrzymywać odpowiedni rejestr wszystkich buhajów, które uznane zostały za zdadne, i we właściwy sposób ogłaszać każdego roku miejsca, w których takowe są umieszczone.

§. 9. (§. 13. projektu.)

Kto swego buhaja bez poddania go przepisanyom oględzinom i uzyskania licencyi puszcza do obcego bydła za wynagrodzeniem, lub zezwala na takie puszczenie, podpada grzywnie od 2 do 10 zlr. w. a.

§. 10. (§. 14. projektu.)

Buhaje nie powinny być częściej jak dwa razy dziennie do skoku puszczone.

Przekroczenie tego postanowienia będzie karane grzywną od 1 do 5 zlr. w. a.

§. 11. (§. 15. projektu.)

Każdy właściciel licencyonowanego buhaja winien prowadzić według załączonego formularza rejestr stanowienia względem wszystkich krów i jałówek do buhaja przyprowadzanych. Rejestr ten ma być komisarzowi oględzin bydła na żądanie przedłożony.

Właściciel buhaja jest obowiązany wystawić właścicielom krów i jałówek do buhaja przyprowadzanych na ich żądanie potwierdzenie stanowienia. Ten sam obowiązek mają osoby, którym licencyonowany buhaj dystryktowy do utrzymania jest powierzony.

§. 12. (§. 16. projektu.)

Buhaje nie powinny być po ukończonym szóstym miesiącu wieku puszczone wspólnie z krowami i jałówkami na paszę.

Przekroczenie tego zakazu ma być karane grzywną od 5 do 25 zlr. w. a.

§. 13. (§. 17. projektu.)

Paszenie bydła rogatego wspólnie z nierogacizną albo ptactwem domowem (drobiem) zakazuje się pod grzywną od 1 do 5 zlr. w. a.

Postanowienia §. 18. projektu aczkolwiek bardzo użyteczne i nietylko ze względów ekonomicznych lecz także sanitarnych pożądane, dlatego nie zalecamy do przyjęcia, ponieważ u nas nie da się wykonać a pragniemy unikać przepisów w ustawie, o których można przewidzieć z pewnością, że pozostaną martwą literą.

§. 14. (§. 19. projektu.)

Moczenie lnu albo konopi w miejscach przeznaczonych do pojenia bydła zakazuje się pod grzywną od 1 do 10 złr. w. a.

§. 15. (§. 20. projektu.)

Komisarz oględzin bydła obowiązany jest przy spisaniu bydła każdego roku w przydzielonym okręgu rozpoznawać i mieć ciągly przegląd stosunków:

- a) względem powiększenia lub pomniejszenia stanu bydła i przyczyn takowego;
- b) względem sposobu wyżywienia bydła rogatego na paszy i w stajniach uprawy roślin pastewnych, uprawy łąk a nakoniec względem produkcji mleka;
- c) względem stanu i jakości stajen, pieczy i sposobu obchodzenia się z bydlętem rogiem, a szczególnie z młodym przechowkiem względem chorób i wypadków padnięcia bydła, które się wydarzyły i względem przyczyn tych wypadków;
- d) względem jakości i rozmiaru handlu bydlętem i produktami bydlęcemi.

Komisarz oględzin bydła ma się starać o usunięcie spostrzeżonych niedostatków i nadużyć i udzielać Wydziałowi powiatowemu w rocznem sprawozdaniu uwagi godne spostrzeżenia, a według okoliczności przedstawiać własne wnioski.

§. 16. (§. 21. projektu.)

Na podstawie rocznych sprawozdań komisarzy oględzin bydła ma Wydział powiatowy ułożyć roczne sprawozdania dla całego powiatu, takowe ogłosić drukiem i po jednym egzemplarzu udzielić Wydziałowi krajowemu i centralnemu komitetowi towarzystwa rolniczego.

Wydział powiatowy ma w porozumieniu z oddziałem filialnym towarzystwa rolniczego, który się znajduje w powiecie, poczynić we własnym zakresie działania, zarządzenia skierowane do podniesienia chowu bydła rogatego i usunięcia w drodze mu stojących przeszkód; zaś względem użycia środków, których zarządzenie przechodzi jego zakres działania, ma przedstawić wnioski swoje Reprezentacyi powiatowej, lub według okoliczności politycznej władzy powiatowej.

§. 17. (§. 22. projektu.)

Kwoty grzywien nakładanych za przekroczenia tej ustawy wpływają do funduszu powiatowego i mają służyć na pokrycie kosztów oględzin bydła lub w ogólności na cel podniesienia chowu bydła.

§. 23. projektu

Doradzamy wykreślić, urządzenie wystaw bydła jest dotychczas atrybucją towarzystw gospodarskich i sądzimy zgodnie z wnioskiem większości, że tam pozostać winne.

Inne postanowienia tego paragrafu są zbyt ogólnikowo określone i wobec powyższych szczegółowych postanowień zbyteczne.

§. 24. projektu.

Wobec tego, że Sejm na przeszłorocznej sesyi uchwalil rezolucyę do wysokiego Rządu względem ustanowienia w powiatach rządowych weterynarzy, ustęp ten wypuszcza się.

§. 25. do 30. projektu.

Zgodnie z wnioskiem większości uważamy, że przyznawanie nagród za staranny chów bydła jak dotychczas i nadal ma pozostać atrybucyą towarzystw gospodarskich.

§. 18. (§. 31. 32. projektu).

Wydawanie orzeczeń karnych na podstawie tej ustawy przysługuje w pierwszej instancji władzy politycznej tak względem przekroczeń, które zostały popełnione na obszarach dworskich, jakoteż względem popełnionych na terytorium gminy.

Przeciw tym orzeczeniom służy prawo rekursu w przeciągu 14. dni do c. k. Namiestnictwa.

Przeciw dwóm równobrzmiącym wyrokom nie ma dalszego odwołania.

§. 19. (§. 34. projektu).

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom spraw wewnętrznych i rolnictwa.

W końcu mamy sobie za obowiązek podnieść, iż byłoby pożądanem, by wysoki Sejm przy sposobności uchwalania projektu do ustawy dla podniesienia chowu bydła powziął rezolucyę, wzywającą c. k. Rząd do następujących dla podniesienia tej gałęzi rolnictwa niezbędnych zarządzeń.

- 1) O jak najrychlejszą reformę ustawy względem zaraźliwych chorób zwierząt domowych, w szczególności zaś bydła rogatego, i o spieszne przeprowadzenie zreformowanej ustawy.
- 2) O przygotowanie i wniesienie w Sejmie projektu ustaw względem komasacji gruntów i regulacji pastwisk.
- 3) O podwyższenie dotacyi z funduszków Państwa na cele subwencyi dla hodowców bydła, którzy utrzymują buhajów dla cudzego bydła tak, aby kwota subwencyi wynosiła co najmniej 150 złr. w. a. na utrzymanie roczne jednego buhaja.
- 4) O podwyższenie dotacyi z funduszków Państwa na cele rozdawania nagród za staranny chów bydła przy sposobności corocznych wystaw bydła.
- 5) O ustanowieniu w każdym powiecie jednego rządowego weterynarza powiatowego.